

središka ali centralna vlada dosti jaka, in ako ima zastopništvo dovolj moči, zakaj to dvojje po istih federalnih načelih ne bi tudi v Avstrii zadostovalo?

Kar nas „Tagespost“ opominja, da dajmo slovó antipatii do nemštva in nemških kulturonoscev, damo ji pošteno pomisliti, da nastavši mržnji sred Nemci in Slovani mi Slovenci nismo ni začetniki ni krivci, ampak tisti, ki nas niso hoteli za ravnopravne spoznati, in ki niso prenehali v eno mer pred svetom grditi, zaničevati in zasmehovati nas. Naj te krivice djansko prestanejo, in drage volje zagrnemo z pozabljenjem, kar je bilo, in podamo bratovsko roko nemškim svojim sosedom in sodržavljanom. Saj vemo, da cilj in konec krščanske omike ni maščevanje, ampak odpuščenje, ne sovraštvo ampak ljubezen. Zmislimo eden in drugi, kar je pesnik v „krstu pri Savici“ tako lepo rekel:

Da smo očeta enega sinovi,
Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi,
Da ljubiti mor'mo se“

S.

Šolske stvari.

Šolska sporočila.

18. Programa gimnazije zagrebske in varaždinske.

Ker Slovenci radi gledamo na to, kar delajo Hrvati, zato bode čitateljem našim gotovo tudi drago, da izvedó nekoliko o njihovih programih gimnazijskih.

Se vé, da vsi programi od konca do kraja pisani so v jeziku deželnem, tedaj hrvaškem, in da tû v pisavi imen in krajev ne nahajamo tacihi norosti, s katerimi so svetu na smeh in Slovencem sramoto delajo marsiktera naša šolska oznanila. Hrvati pišejo slovanska lastna imena v sedanjem slovanskem pravopisu in nihče ne misli na to, da bi se spakoval s kako drugo zastarélo pisavo, še manj pa slovenska imena kvaril z nemškutarijo; nemška imena pa pišejo nemški. Ako bi mogoče bilo, da bi se naši starinci izpametovali o pisavi, bilo bi jim svetovati, naj posnemajo pisavo hrvaških in družih slovanskih šol.

Obá gori omenjena programa imata na čelu v hrvaškem jeziku spisano razpravo o predmetu, ki je primerna šolski mladeži: ali po naključbi ali po dogovoru obá obdelujeta Sofokla: zagrebski „o Sofoklovih značajih v Antigoni“, varaždinski „Sofokl-ovo Elektro“. Nikjer pa tû ni še r prejel pravice samoglasnikove, povsod še veljá ukaz bivšega kr. dvornega kancelara! — Učiteljev je štela gimnazija zagrebska 17, varaždinska 14; učencev je una imela konec leta 472 (tedaj je za 143 po številu bila slabaja od ljubljanske), ta pa 294; — po narodnosti ne številijo tû učencev, ampak po veri in učenem napredku, ker tolika je večina Hrvatov, da izgine pred njo nehrvaška narodnost. Tako, na priliko, je v varaždinski gimnazii bilo preteklo leto Hrvatov 236, Slovencev 44, Magjarov 10, Nemcev 3 in 1 Čeh. — Nauki se po vseh 8 razredih vsi razlagajo v hrvaškem jeziku; nemški jezik je obligaten nauk, za ktere ga so v 1. in 2. razredu odločene na teden po 3, v sledečih razredih po 2 uri. Kako deleč so naše gimnazije na Slovenskem še od te osnove, po kateri se vse uči v jeziku deželnem in je nemški jezik le predpisan nauk kakor vsak drug! Vendar je to čisto naravno na Hrvaškem, kjer se v uradih vse dela in piše po hrvaški, in tudi v javnem življenji (gledišču itd.) vlada jezik deželni. Če tudi dandanes mi Slovenci takošne osnove gimnazijske ne zahtevamo, je pa saj po tem izgledu jasno kot beli dan, da se našim gimnazijam dá že zdaj toliko učnega slovenskega jezika, da je ravnopraven nemškemu, in od te pravice ne bomo odjenjali, dokler je ne dobimo. — Francozki in talijanski

jezik sta v obeh hrvaških gimnazijah prostovoljna predmeta, slovanska narečja je v gimnazii zagrebski na teden po 2 uri učil učeni naš slovanski jezikoslovec g. Fr. Kurelac, na gimnazii varaždinski je učitelj g. Fr. Folprecht učil česki jezik.

19. Program mariborske gimnazije.

Da je ta naslov le prestava nemškega, tega nam skoro ni treba omenjati o gimnazii, ktera nam ne privoši slovenskega sestavka v svojem letnem sporočilu, da-si je tudi večina učencev njenih slovenska že po vodjem računu. — Vvodni nemški članek: „Die Prophetie in Platons Phaedrus und Sokrates Rede gegen die Sophisten“ naj sodijo in kritikujejo učenjaki, katerim je namenjen; o pravopisu slovenskih priimkov smo že tolikokrat govorili, da se nam danes že od več zdi kako besedo ziniti, vendar si ne moremo kaj, da ne bi priimka „Tschebull“ (!!) na izgled postavili vsem, ki si prizadevajo, pravega slovenskega pravopisa naučiti se. Dolžnost pravega domoljuba nam pa veleva, povzdigniti glas zoper mariborsko razvrščenje učencev po narodnosti. Ali ni že zadosti različnih narodov združenih v avstrijsko državo? Čemu nam vrivate še enega, in celó novega in izmišljenega? Ali ste morda samo celjska in mariborska gimnazija v takem položaji, da imate narod, ktere ga ne pozná vés drugi božji svet. Da pa tudi celjski in mariborski vodja nista ene misli o tem novem narodu, to se vidi iz tega, ker ga vsak po svoje krščujeta; kajti celjski našteva učence „nemško-slovenske“, mariborski pa „slovensko-nemške“!! — Učencev je imela ta gimnazija 338, in sicer nemških 122, (??) slovenskih 193, Laha enega in pa 22 slovensko-nemških. Po veri so bili zunaj 3 luteranov vsi katoličani. — Učni jezik je v vseh predmetih nemški, le slovenščine se Slovenci uče slovenski, in le za te je slovenščina tudi predpisan predmet. Vendar se je proste volje slovenščine učilo 92 učencev. Učila se je pa tudi češčina, ktere se je vdeležilo 7 učencev.

O ljudski šoli na Švajcarskem.

Vsak učitelj na Švajcarskem mora vrh detovodskih predmetov poduka še naslednje znati:

1. kmetijstvo in sadjorejo. Djanskega toliko, kolikor je za šole na kmetih zapovedanega; teoretičnega saj najpotrebniše, da more soseski dobre svete dajati;

2. gosti saj toliko, da je v stanu petje šolske mladosti pristojno spremljati;

3. peti. Ni zadosti, da le po sekiricah (notah) peti zná, temuč mora tako izurjen biti, da je v stanu petje učiti;

4. orglati in najvažniše od temeljnega basa, da je v stanu pri občni službi Božji ljudsko petje spremljati.

Učitelj na kmetih ima plačilo v denarjih in velik vrt. Polovico vrta porabi za-se, druga polovica pa je šoli za djanske poskušnje prihranjena. Pozimi uči vodilstvo tistega, kar se o drugih letnih časih djansko učiti ima, ko učitelj svoje učence na vrt pelje, in pričo njih koplje in zemljo pripravlja, sadno in drugo seme vsaja, in poslednjič seme tudi učencem deli, priporoča vaje jim, da ga ravno tako na vrte ali njive svojih starišev vsade. Tako se ravna sploh o začetku sadjoreje. Ko seme požene, pelje učitelj svoje učence spet na vrt, jim rastlinice, ki poganjajo, pokazat; in ko čas ima, obiše zdaj tega, zdaj unega svojih učencev, in ogleda njih sadišča, da se tako od koristi prvega poduka prepriča. Ravno tako ravna učitelj z učenci pri presajanji, cepljenji za kožo, cepljenji z nakladom in s popkom in čiščenji drevčikov in pri reji takih ozimskih in jarih sadežev, ki se v živež ljudi prideljujejo.

Po tem načinu se navadi mladost ogledovati, misliti, soditi in delati; po tem načinu so Švajcarji spoznali, da jih le obdelovanje zemlje lakote varovati more; na kratko, po tem načinu se je umetnost in obrtnost med ljudstvom silno razširila.

Krajclingiško semenišče je eno najboljših na Švajcarskem, in vzrok je le-ta: Mestna semenišča ne morejo obširne kmetije imeti, in mesto, naj si bo majhno kolikor le hoče, dá več ali manj priložnosti k razmišljenosti, in učenci napravijo marsikako uro pri posamesnih, in pridejo ob navadno vredenost in delavnost. Tukaj je vse po deželsko (po kmetiško), učenci se poljedela o prostih urah veselé, vse je neposiljeno, vse veselo, in vse se dobro ponaša.

K podukú v petji je kakega orodja treba, prvič da se pravi glas dá, in drugič da se pevec v tem glasu podpira in zdržuje. Pri mladosti je to tolikanj več potrebno, ker ni noben človek v stanu, glas tako čisto in na tanko dati, kakor ga orodje dá; in ker so gosli majhno, lahko prenesljivo orodje, ki najčistejše glasove daja, se tirja, da učitelj poduk v petji z gosli spremlja.

V Bernrain-u, majhno uro od Krajclinga, je šola za uboge, v kateri se zapuščeni in taki fantje, ki so jim stariši pomrli, od sedmega leta redé in učé, in toliko časa ostanejo, dokler si živeža z delom služiti v stanu niso. Neko privatno društvo je kupilo za-njo s pomočjo Turgavskega kantonskega poglavarstva nekako pohištvo s potrebnimi kmetijskimi poslopji in z velikim, obširnim zemljiščem.

To veliko kmetijstvo obdeljujejo sirotiči, ki se v ti šoli redé, pod vodstvom in s pomočjo dveh oženjenih učiteljev, katerih ženi imate vse gospodinjstvo domá oskrbeti. Pozimi, ob nedeljah, in ob deževnem vremenu poleti dobivajo učenci poduk v šolskih predmetih in v risanju, sicer pa na polji delajo, kjer vsi, tudi najmanjši, svoji starosti pristojna opravila dobé. Lepa vredenost notranjih in unanjih opravil šole je vse hvale vredna. Zdrave in dobro rejene otroke smo našli na polji pri delu. Trije so neko njivo orali; en sam, toda velik in močan vol je ralo vlekel; dva druga sta gnoj tje nosila. Drugi so bili na drevji in pod drevjem, kjer so z veseljem sadje tresli in brali, zdravo od pobitega odbirali, in potem poslednje v stiskavnico nosili, kjer se tolkla ali mošt iz njega dela. V šoli je zdaj 32 ubogih učencev, ki, kakor je bilo rečeno, toliko časa v nji ostanejo, dokler v stan pridejo, si kruha sami služiti. Učenci se dobro ponašajo in posestniki obširniših zemljišč vsako leto po tistih poprašujejo, ki imajo iz šole stopiti, in jih najraje v službo jemljejo.

Ozir po slovanskem svetu.

Etnografična (narodopisna) razstava v Moskvi na Ruskem.

(Dalje.)

Odbor je prepričan, da je treba precej poprijeti se nabire národnih oblek. Pa naj se on še tako živo loti svoje naloge, vendar vsak lahko razume, da je nikakor ne bo mogel na tanko dopolniti, če ga ne bodo podpirali prijatelji znanstva in vsi, katerim je mar za národne starine in národno življenje. Med Slovani je v raznih krajih dosti rodoljubov razumnih in premožnih, ki bi lahko prevzeli nabiro oblek v svoji okolici, kar je toliko lažje, ker ona ne prizadeva toliko stroškov. Teže je najti pravo značajno obleko, kot pridobiti jo. Odbor se nadja, da bodo njegove besede od prebivalcev raznih slovanskih krajev dobrovoljno sprejete, ter da ne bodo

prepuščali obogatiti ruski narodopisni muzej z oblekami svojih krajev. Pa kakor po ceni so take obleke, vendar je lahko razumeti, da odbor ne bi zmogel vseh stroškov za nabavo številnih krajnih oblek; zato je živo želeli, da bi ga rodoljubi podpirali s tem, da bi mu pripošljali popolne ali cele obleke. Vendar bode odbor hvaležno prejemal vsako oznanilo ali opombo zastran značajnih oblek, njihov natančen opis, posebno pa obrise, katerim so pridana imena posameznih obstojnih delov.

Pri nabiranju oblek je želeli:

1. Da je obleka v tistem kraju tipična (značajna) in da nima na sebi novot in lišpov, ki niso splošni. Tako je, na primer, po več krajih lišp na glavi ostal še stari; obleka po životu pa je dobila kroj in obliko, ki bi se mogla mestna imenovati. Večkrat je nasproti, da je život še postarši, ali na glavi je samo priprost trak okoli čela. Brez skrbi je to prvi začetek, da se dotična noša opustí. Take prikazni je treba naznaniti. Želeli je pa tudi, da se ne pripošljajo take premenjene obleke, ampak obleke iz tiste dóbe, v kateri so bile najbolj splošne in najbolj enake. So kraji, ki nimajo več svoje posebne noše, tako da mladež od nje nič več ne vé; a pred nekaj leti so imeli ljudje le ondi še svojo prav značajno nošo, ki jo morebiti stareji še zdaj skrbno hranijo v škrinji. Takih oblek pridobiti bi bilo posebno zanimivo. Dragotine na njej na pr. biseri bi se dali nadomestiti z nepravimi rečmi istega lica na pr. pravi biseri s steklenimi.

2. Obleka mora biti popolna ali cela, od nog do glave z vsem pripadajočim kinčem, kakor so uhani, verižice, koralde itd. Tega je zato treba, da se za obleko lahko kip ali podobar (Gliedermann) napravi, ki služi potem za zgledalo tistega kraja. Če se pošljejo samo deli od obleke, s temi potlej ni mogoče družega storiti, ko shraniti jih pod steklo, ali kipa obleči ni mogoče. Posamezni deli se morajo tudi jemati od ljudi, ki so enake velikosti, zakaj ko bi se kip oblekel, da bi bilo nekaj obleke od majhnega, nekaj pa od velikega človeka, bila bi to maskara. Potem je želeli, da se obleki pridá obris napravljenega človeka, ker bi sicer ne bilo lahko vselej uganiti, kako se nosi ta ali oni kos obleke, ter bi odbor, ki ne more vseh noš in oblek poznati, kip lahko napak oblekel. Ako se pa že ne more obris poslati, treba je, da se pridá vsaj natančen popis cele noše, kaj je spredaj, kaj zadej, kako se prevezuje, kje zapenja itd. Posamezni deli obleke naj se zaznamvajo s številkami.

3. Obleka bodi čisto takošna, kakoršno nosijo tisti meščani in kmetje, ki se trdno drže stare šege. Tudi iz robe naj bo take, kakoršna je sploh v navadi. Naj se vzame praznična, navadno okinčana gotova obleka dotičnega kraja, ne da bi se dala kje drugej narediti. Še slabeje bi bilo, ko bi se obleka po kakem obrisu dala narediti, ker bi se lahko od prave noše bistveno razločevala. Samo v sili se smé obleka narediti, vendar le pri tistem krojaču in iz iste robe, ko dotični ljudje.

4. V krajih, ki imajo posebno značajno obleko, naj se ločijo te-le glavne vrste: obleka deklet, žen, vdov in móž. Želeli je, da bi se od vsake vrste dobila ena cela obleka. V nekterih krajih se dekleta nosijo ko žene, samo da se razločujejo po kinču na glavi. V tem primerljeji je dosti, če se, zavolj manjih stroškov pošlje samo ena ženska obleka in potem dekliški kinč od glave.

5. Ker imajo kipi biti pravi posnetki prebivalcev enega kraja, zato je želeli, da bi se vsaki obleki pridala fotografična podoba prebivalcev tistega kraja, pri čemur je gledati na to, da se izberó značajni, to je,